

УДК 373.5.091.313:5:[338.48-6:615.851]
 DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi59.650>

Андрєєв А. М.*,
 orcid.org/0000-0002-5390-6813
 Андрєєва О. А.*,
 orcid.org/0009-0006-8809-5842

НАПРЯМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ STEAM-ПРОЄКТІВ

У статті акцентовано, що психологічний туризм – це один із найперспективніших напрямків туристичної галузі. Незважаючи на те, що він набув широкого розповсюдження в Україні нещодавно, його активно використовують у психології, зокрема під час реабілітації військовослужбовців. Психологічні тури для військових та членів їхніх родин сприяють швидкій соціально-психологічній адаптації. Психологічний туризм поєднує в собі дві складові – туризм і практичну психологію. Цей засіб корекції та реабілітації емоційного стану сприяє оздоровчому ефекту завдяки отриманню позитивних емоцій, прагненню особистості до саморозвитку та самовдосконалення – внутрішньої гармонії.

У Концепції Нової української школи зазначено, що майбутній випускник закладу освіти – це освічений українець, всебічно розвинутий, та здатний до ризику та інновацій. Оскільки вільному розвитку здобувача освіти, розкриттю його здібностей, можливостей та талантів сприяє саме творче середовище, то першочерговим завданням педагога є організація творчої взаємодії між суб'єктами такого середовища.

Психологічний туризм є ефективним засобом психолого-педагогічного супроводження здобувачів освіти під час виконання інноваційних STEAM-проектів, оскільки спрямований на активізацію творчих здібностей вихованців. Виконання таких проектів потребує від учнів не тільки дослідницьких, а й дизайнерських умінь (ART-складова STEAM). Психологічний туризм сприяє формуванню нестандартного мислення та пошуку нових методів розв'язування проблем. Під час організації психологічних турів для здобувачів освіти доречно включати до заходів такі методи, як арттерапія, евдемотерапія, ландшафтна терапія, анімалотерапія, езотуризм тощо.

У статті розглянуто приклади заходів психологічного туризму для покращення емоційного стану, які були апробовані авторами упродовж останніх років на базі Запорізького «Козацького ліцею».

Ключові слова: психологічний туризм, STEAM-проекти, засоби розвитку творчих здібностей, арттерапія, евдемотерапія, ландшафтна терапія, анімалотерапія, езотуризм.

Постановлення проблеми. Туризм в Україні залишається одним із найперспективніших напрямків розвитку економіки. Упродовж військових дій на території нашої країни сфера туризму зазнала значних змін. Якщо на початку вторгнення вона була збитковою (відтік іноземних туристів, проблеми з логістикою, зменшення доходів серед населення, заборона виїзду за кордон військовозобов'язаних громадян, відмови від раніше запланованих відпусток), то наразі галузь адаптувалася до нових вимог сьогодення (розроблення нових цікавих маршрутів усередині країни, побудова нових транспортних сполучень, реабілітація військових). В умовах війни до актуальних напрямків розвитку галузі можна віднести лікувально-оздоровчий туризм (програми реабілітації, соціальної адаптації для захисників та членів їхніх родин), військовий туризм (відвідування об'єктів, пов'язаний з воєнними діями), культурно-

*© Андрєєв А. М.

*© Андрєєва О. А.

пізнавальний (відвідування музеїв, меморіальних комплексів пам'яті захисників тощо) та психологічний туризм (підтримка та відновлення психічного здоров'я).

Психологічний туризм є популярним напрямком світової туристичної галузі та використовується психологами під час роботи як із військовими, так і з цивільними громадянами. Проте, на нашу думку, він також є ефективним засобом психолого-педагогічного супроводження здобувачів освіти під час виконання інноваційних STEAM-проектів (такі проекти поєднують інноваційну та проектну діяльність) [1], оскільки спрямований на активізацію творчих здібностей вихованців (зокрема їх креативності та розумової діяльності).

Аналіз досліджень. Останнім часом активно досліджуються засоби реабілітації захисників та захисниць, особливості їх соціальної адаптації в післявоєнний період. На думку М. Коллегаєва, таким засобом може бути спортивно-оздоровчий туризм [4]. Інші дослідники пропонують застосовувати під час реабілітації військових психологічний туризм. Дослідники Г. Гуменюк, І. Ткачівська, І. Цап пропонують використовувати його як засіб корекції психоемоційного стану [2], В. Тихонович – як засіб забезпечення психологічного благополуччя людини [8], М. Чабан – як засіб реабілітації [9], О. Любіцева – як процес організації подорожі з метою отримання позитивних емоцій, оздоровчого чи лікувального ефекту [6]. Психолог А. Фоменко (м. Кропивницький) з метою «перезавантаження» організовує та проводить психологічні тури для військовослужбовців і членів їхніх родин з 2016 року, оскільки вважає їх найдієвішими для соціально-психологічної адаптації. В Україні створено мережу санаторно-курортних закладів для організації відпочинку та реабілітації військових, що постійно розширюється. Також кожного року збільшується кількість фахівців, які можуть надавати кваліфікаційну допомогу.

У Законі України «Про туризм» [3] поняття «психологічний туризм» (поєднує в собі туризм та практичну психологію) не розглядається, його розвиток почався від 2014 року у зв'язку з початком бойових дій на території нашої країни. О. Колотуха вважає психологічний туризм (пси-туризм) об'єднанням подорожі і відпочинку новими цікавими місцями за спеціально розробленою технологією для відновлення й підтримки психічного здоров'я людини [5]. Туристичну активність школярів досліджували Ю. Грабовський, О. Колотуха, М. Мельнічук, Т. Сокол, Ф. Шандор та ін., проте поняття психологічного туризму та його особливості реалізації як засобу розвитку творчих здібностей здобувачів освіти під час виконання STEAM-проектів потребують окремого вивчення.

Метою статті є розгляд напрямків психологічного туризму як засобу розвитку творчих здібностей здобувачів освіти під час виконання STEAM-проектів.

Виклад основного матеріалу. Життя сучасної людини має бути гармонійним поєднанням навчання, відпочинку та творчості. У Концепції Нової української школи зазначається, що майбутній випускник закладу освіти – це освічений українець, всебічно розвинутий, відповідальний громадянин і патріот, здатний до ризику та інновацій (змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя). Сьогодні освітній простір не обмежується лише будівлею школи, а творчому педагогу надано академічну свободу, він здійснює функцію коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини [7]. Оскільки вільному розвитку здобувача освіти, розкриттю його здібностей, можливостей та талантів сприяє саме творче середовище, то першочерговим завданням педагога є організація творчої взаємодії між суб'єктами такого середовища.

Наш досвід дозволяє засвідчити, що найефективнішою технікою формування якості інноватора та дослідника є залучення здобувачів освіти до виконання STEAM-проектів. Одним із засобів розвитку творчих здібностей здобувачів освіти під час виконання таких проектів є психологічний туризм. Він сприяє формуванню нестандартного мислення та пошуку нових методів розв'язування проблем. Основу психологічного туризму

становить прагнення людини до ефективної комунікації, пошуку внутрішніх резервів, саморозвитку, самовдосконалення, гармонізації власного емоційного стану.

В. Чучко [10] виділяє такі форми психологічного туризму: похід у супроводі провідника та психолога, екотуризм (проживання в наметах з метою спостереження за природою та набуття корисних психологічних навичок), поїздка до іншого міста (екскурсії, тренінги).

Під час організації психологічних турів для здобувачів освіти доречно проводити заходи з використанням методик арттерапії (терапія за допомогою творчості та мистецтва), евдемотерапії (терапія «щастям» – перевтілення, інсценізація свят, обрядів), ландшафтної терапії (терапія природним середовищем), анімалотерапії (терапія за допомогою тварин), езотуризму (подорож до «місця сили») та інші. У статті розглянемо напрямки психологічного туризму, які були апробовані нами впродовж останніх років на базі Запорізького «Козацького ліцею».

Більшість туристів обирають подорож до визначних міст за межами країни. «Енергетичними» місцями України вважають Кам'яну могилу, острів Хортицю (Запорізька область), Лису гору (Київська область), береги Чорного моря (Одеська, Миколаївська області) тощо. Під час карантину (пандемія коронавірусної інфекції) таким «місцем сили» для учнів стала територія Козацького ліцею. Психологічний тур включав низку заходів, серед яких – міжнародний проєкт «Барви Писанки» (рис. 1, а), міжнародна акція «Квітухий світ» (рис. 1, б), флешмоб «Лесин квітник», акція «Весна у «Козацькому ліцеї». Програма пси-туризму включала поєднання елементів езо- та арттерапії – малювання малюнків, розпис писанок, створення фото весняної природи. Для організації творчої майстерні було запрошено голову Запорізької філії етноклуба «Мальви» Ю. Терєбінову та відому запорізьку художницю О. Полеву. Художниця провела для школярів вернісаж власних картин, майстер-класи з малювання та допомогла учасникам створити власну картину «Мальви», яку було представлено на Запорізькій виставці дитячих робіт.

а)

б)

*Рис. 1. Участь здобувачів освіти у міжнародних проєктах:
а) «Барви Писанки»; б) «Квітухий світ»*

Окрім психологічного ефекту, такі майстер-класи зацікавлюють учнів до творчої діяльності та розвивають їх креативність. Виконання інноваційних STEAM-проєктів потребує від учнів не тільки конструкторських, а й дизайнерських умінь. Зі здобувачами освіти проводилися також майстер-класи, спрямовані на виготовлення засобів художньо-технічної творчості – саморобних ековиробів (дизайнерські рішення щодо застосування вторинних матеріалів в побуті) (рис. 2, а, б).

Рис. 2. Приклади ековиробів учнів: а) годівничка для птахів; б) віяло

Програма заходів з евдемотерапії включала інсценізацію різдвяних колядок (міжнародний освітньо-культурний проєкт «Обрядовий календар України. Зокрема, зимовий цикл», розпочатий Національним музеєм літератури України) (рис. 3, а), відеопривітання до Дня Святого Миколая та сучасну постановку елегії Лесі Українки «До фортепіано» (I Міжнародний фестиваль-конкурс учнівських та студентських творчості імені Марії Фішер-Слиж «Змагаючись за нове життя», присвячений Лесі Українці).

Проєкт «Обрядовий календар України» проходив за участю завідувачки наукового-дослідного відділу інноваційних технологій та популяризації культури Українського центру культурних досліджень Київського національного університету імені Тараса Шевченка В. Телеуці. Цей проєкт передбачав також пісочну терапію. Дивовижні картини манкою учні створювали разом з художницею О. Полевою (рис. 3, б). Відео з пісочною анімацією також супроводжувало шкільну виставу за повістю Ч. Діккенса «Різдвяна пісня в прозі».

*Рис. 3. Участь у програмі заходів з евдемотерапії:
а) «Козацька коляда»; б) образи пісочної анімації*

Соціальна освітня програма Flowers4school включала заходи з ландшафтної терапії (співпраця з етноклубом «Мальви») (рис. 4, а) та створення онлайн фотовиставки «Весна в Запоріжжі». А заходами з анімотерапії під час війни стали відвідування притулку тварин «Лесі» (за підтримки Ротарі Клубу «Запоріжжя-Хортиця») та подорож до Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді (НЕНЦ) (рис. 4, б). На території НЕНЦу розташовано дендрологічний парк, зимовий ботанічний сад, акваріумний комплекс, музей хлібу, музей народних ремесел, тваринницька ферма.

а)

б)

Рис. 4. Заходи з елементами ландшафтної та анімалотерапії:
а) участь в акції від від Flowers4school; б) відвідування парку НЕНЦ

Висновки. Психологічний туризм (пси-туризм) дає змогу покращити фізичну форму, зануритися в природу, знизити рівень стресу та тривожності, зміцнити емоційну стійкість, поглянути на проблему під іншим кутом, розвинути креативність, пізнати себе через усвідомлення власних можливостей тощо. Під час організації психологічних турів для здобувачів освіти доречно використовувати такі методи як: арттерапія, евідмотерапія, ландшафтна терапія, анімалотерапія, езотуризм. Досвід авторів дає підстави стверджувати, що психологічний туризм також може бути використаний педагогом як засіб розвитку творчих здібностей здобувачів освіти під час виконання інноваційних STEAM-проектів.

У подальшому науковому пошуку плануємо розглянути методичні аспекти організації психологічного туризму під час виконання учнями інноваційних STEAM-проектів.

Список використаних джерел:

1. Андреев А. М., Андреева О. А. Технологія супроводження учнів під час створення інноваційних STEM-проектів: навчально-методичний посібник. Одеса : Олді+, 2025. 126 с.
2. Гуменюк Г., Ткачівська І., Цап І. Туризм як засіб корекції психоемоційного стану учасників АТО. *Освітні обрії*. 2021, № 2 (53). С. 62-66.
3. Закон України «Про туризм». Постанова Верховної Ради України від 15.09.1995 р. № 324. Дата оновлення: 10.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text>
4. Коллегаєв М. Ю. Особливості та перспективи реабілітації ветеранів війни засобами спортивно-оздоровчого туризму в Україні. *Фізичне виховання та спорт*. 2024. № 1. С. 155-161.
5. Колотуха О. В. Спортивний туризм та активна рекреація: географія, систематизація, практика. *Словник-довідник*. URL: <https://geohub.org.ua/node/2210>
6. Любіцева О. Психологія і туризм: напрями наукових досліджень. *Психологія та туризм: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 квітня 2022 р.)*. К.: ТОВ «Геопринт», 2022. С. 12-15.
7. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://surl.li/hoha>
8. Тихонович В. М. Психологічний туризм як засіб забезпечення психологічного благополуччя людини. *Слобожанський науковий вісник. Серія: Психологія*. 2024. № 2. С. 72-76.
9. Чабан М. Психологічний туризм як засіб реабілітації воїнів АТО. *Сучасні тенденції розвитку туризму: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Частина II. Миколаїв: ВП «МФ КНУКІМ», 2015. С. 131-133. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/chaban.htm
10. Чучко В. О. Психологічний туризм як стратегічний напрямок розвитку внутрішнього туризму в Україні в умовах війни. *Світові досягнення і сучасні тенденції розвитку туризму та готельно-ресторанного господарства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 25 листопада 2022 р.)*. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2022. С. 428-431.

References:

1. Andrieiev, A. M., Andrieieva, O. A. (2025). *Tekhnolohiia suprovodzhennia uchniv pid chas stvorennia innovatsiinykh STEM-proiektiv: navchalno-metodychnyi posibnyk* [Technology to support students in creating innovative STEM projects: educational-methodical manual]. Oldi +. [in Ukrainian].
2. Humeniuk, H., Tkachivska, I., & Tsap I. (2021). Turyzm yak zasib korektsii psykhoemotsiinoho stanu uchasnykiv ATO [Tourism as a means of correcting the psycho-emotional state of ATO participants]. *Osvitni obrii*, 2 (53), 62-66. [in Ukrainian].
3. Verkhovna Rada Ukrainy. (1995). Zakon Ukrainy "Pro turyzm" [The Law of Ukraine "On Tourism". Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine dated September 15, 1995 №. 324. Update date: October 10, 2024]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text> [in Ukrainian].
4. Kollehaiev, M. Yu. (2024). Osoblyvosti ta perspektyvy rehabilitatsii veteraniv viiny zasobamy sportyvno-ozdorovchoho turyzmu v Ukraini [Peculiarities and prospects of rehabilitation of war veterans by means of sports and health tourism in Ukraine]. *Fizychne vykhovannia ta sport*, 1, 155-161. [in Ukrainian].
5. Kolotukha, O. V. (2021). *Sportyvnyi turyzm ta aktyvna rekreatsiia: heohrafiia, systematyzatsiia, praktyka*. [Sports tourism and active recreation: geography, systematization, practice]. Slovnyk-dovidnyk.. Retrieved from: <https://geohub.org.ua/node/2210> [in Ukrainian].
6. Liubitseva, O. (2022). Psykholohiia i turyzm: napriamy naukovykh doslidzhen [Psychology and tourism: areas of scientific research]. In *Psykholohiia ta turyzm: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (pp. 12–15). Kyiv: TOV "Heoprynt". [in Ukrainian].
7. Nova ukrainska shkola, (n.d.). *Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly* [The New Ukrainian School: Conceptual principles of secondary school reform]. Retrieved from: <http://surl.li/hoha> [in Ukrainian].
8. Tykhonovych, V. M. (2024). Psykholohichni turyzm yak zasib zabezpechennia psykholohichnoho blahopoluchchia liudyny [Psychological tourism as a means of ensuring human psychological well-being]. *Slobzhanskyi naukovyi visnyk. Seriia: Psykholohiia*, 2, 72-76 [in Ukrainian].
9. Chaban, M. (2015). Psykholohichni turyzm yak zasib rehabilitatsii voyniv ATO [Psychological tourism as a means of rehabilitation of ATO soldiers]. In *Suchasni tendentsii rozvytku turyzmu: materialy III Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Chastyna II* (pp. 131–133). Mykolaiv: VP "MF KNUKIM". Retrieved from: https://tourlib.net/statti_ukr/chaban.htm [in Ukrainian].
10. Chuchko, V. O. (2022). Psykholohichni turyzm yak stratehichni napriamok rozvytku vnutrishnoho turyzmu v Ukraini v umovakh viiny [Psychological tourism as a strategic direction for the development of domestic tourism in Ukraine in times of war]. In *Svitovi dosiahnennia i suchasni tendentsii rozvytku turyzmu ta hotelno-restorannoho hospodarstva: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (pp. 428–431). Zaporizhzhia: NU "Zaporizka politehnika". [in Ukrainian].

*Andreev A. M.,
orcid.org/0000-0002-5390-6813*

*Andreyeva O. A.,
orcid.org/0009-0006-8809-5842*

**DIRECTIONS OF PSYCHOLOGICAL TOURISM AS A MEANS
OF DEVELOPING THE CREATIVE ABILITIES OF STUDENTS
DURING THE IMPLEMENTATION OF STEAM-PROJECTS**

In the article it is highlighted that psychological tourism is one of the most promising areas of the tourism industry. Despite the fact that it has become widespread in Ukraine recently, it is actively used by psychology, in particular, during the rehabilitation of military personnel. Psychological tours for military personnel and their family members contribute to rapid socio-psychological adaptation. Psychological tourism combines two components - tourism and practical psychology. This means of correction and rehabilitation of the emotional state contributes to the health effect due to the receipt of positive emotions, the desire of the individual for self-development and self-improvement - inner harmony.

The Concept of the New Ukrainian School states that a future graduate of an educational institution is an educated Ukrainian, comprehensively developed, and capable of risk and innovation. Since the free development of the student, the disclosure of his abilities, opportunities and talents is facilitated by a creative environment, the primary task of the teacher is to organize creative interaction between the subjects of such an environment.

Psychological tourism is an effective means of psychological and pedagogical support for students during the implementation of innovative STEAM-projects, as it is aimed at activating the creative abilities of students. The implementation of such projects requires students not only to have research skills, but also to have design skills (ART component of STEAM). Psychological tourism contributes to the formation of unconventional thinking and the search for new methods of solving problems. When organizing psychological tours for students, it is appropriate to include such methods as: art therapy, eudemotherapy, landscape therapy, animal therapy, esoteric tourism, etc.

The article considers examples of psychological tourism measures to improve the emotional state, which were tested by the authors in recent years on the basis of the Zaporizhzhia "Cossack Lyceum".

Key words: psychological tourism, STEAM-projects, means of developing creative abilities, art therapy, eudemotherapy, landscape therapy, animal therapy, esoteric tourism.

Дата надходження статті: 14.05.2025 р.

Прийнято до публікації: 04.06.2025 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Іваницький О. І.

УДК 372.3:613.95

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi59.653>

Чайковська Г. Б.*,

orcid.org/0000-0003-4614-3843

Шпак М. М.*,

orcid.org/0000-0001-7073-4673

Пуїо О. І.*,

orcid.org/0000-0002-4910-0497

Гладюк Т. В.*,

orcid.org/0000-0001-5255-621X

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО МОДЕЛЮВАННЯ УМОВ

У статті розкрито сучасні підходи до моделювання здоров'язбережувального середовища в закладі дошкільної освіти. Здоров'язбережувальне середовище розглядається як цілісна система взаємопов'язаних матеріально-просторових, організаційно-педагогічних, психоемоційних і соціально-комунікативних умов, що сприяють забезпеченню фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я дітей дошкільного віку. Проаналізовано наукові підходи до кожного з компонентів. Особливу увагу приділяється їх ролі у створенні безпечного, комфортного, емоційно сприятливого та мотиваційного простору для розвитку дитини..

Закцентовано увагу на створенні безпечного освітнього простору в умовах воєнного стану, що зумовлює потребу в облаштуванні спеціалізованих укриттів та дотриманні санітарно-гігієнічних норм, необхідних для забезпечення фізіологічного комфорту й зниження психоемоційного навантаження. Обґрунтовано важливість індивідуалізації освітнього процесу, що передбачає врахування психофізіологічних особливостей, стану здоров'я і рівня розвитку кожної дитини. Також наголошено на підвищенні професійної компетентності педагогів щодо збереження та зміцнення здоров'я дошкільників.

У роботі наголошується на ефективності застосування арттерапевтичних практик, технік релаксації, розвитку емоційної грамотності та методів соціально-емоційного навчання як засобів психоемоційної підтримки дітей. Підкреслено значущість формування соціальних

*© Чайковська Г. Б.

*© Шпак М. М.

*© Пуїо О. І.

*© Гладюк Т. В.